

Píše Libuše Heczková

(E*forum, 31. 07. 2013)

Letní Maggio Boemo. Drobnice z cesty do periferie „Středozeemě“

Každý rok se v druhé polovině července v historickém městečku Cividale na modravé řece Natisone odehrává **Mittelfest**, tedy festival hudby, divadla, slova, filmu, tance z okolních zemí, tj. ze střední Evropy. Název připomíná slovo Mitteleuropa, jež možná v Čechách zní vyprázdněně (snad proto, že v centru našeho regionu jaksi zvláště chybí možnost porovnání s něčím jiným než zase s kulturami oné imaginativní a imaginární Mitteleuropy). V Cividale na úpatí Dolomit (na místních kopcích se rodí žlutavé odrůdy riboly a furlandského tokaje přivedené místními vinaři k nevídané lahodnosti), v kraji furlandském, na hranicích makrokosmu oslaveného místním (terstským) rodákem Claudiem Magrisem v knize Dunaj, kde se potkává středomořská latinská (v Cividale a v blízké Aquilei i byzantská) kultura a Balkán s dědictvím Rakouska-Uherska se dvěma soupeřícími centry v Udine a Terstu, má však tento pojem barevnější a emotivnější a také jasnější obrysy. Letos se festival organizovaný Antoniem Devetagem názvem Microcosmi ke Claudiovi Magrisovi znovu vrací. Stejnomený román nahlíží střední Evropu jako prostor intimity, důvěrnosti, pomalosti a nenápadnosti, ale i velké historie a hluboké vnitřní síly. Takto Magrisovu knihu inscenoval v barevné show pouličního divadla Giorgio Pressburger. Festival se nemohl vyhnout nedávné zásadní regionální události - přijetí Chorvatska do Evropské unie (koneckonců chorvatská Rijeka, kdysi italské či maďarské Fiume, německy zvané St. Veit am Flaum, není od Terstu dál než hodinu cesty); jinak byl spíše orientován na kulturu maďarskou. Mittelfest příznačně mísí různá média a techniky, profesionální i „učňovské“ výkony, poezii a populární kulturu, např. ve „fotbalovém“ představení Io dico che domani Italia vince (Říkám, že Itálie zítra večer vyhraje) podle knihy Maria Sconcertiho autentické rozhlasové reportáže z mistrovství světa v roce 1982 s poezií Paula Verlaina, Pabla Nerudy, G. G. Byrona. Mýtus střední Evropy nereprezentoval jen Claudio Magris, ale také téměř obligatorně Kafka Project: Frontiere, Granice, Meje, Grens, Borders národního chorvatského divadla v Rijece.

K vrcholům festivalu patřily inscenace filmařky, básnířky a performerky Liny Job Wertmüllerové Un'allegria Fin de Siècle (Radostný konec století) procházející hořkou cestou 20. stoletím a fiktivní rozhovor PPeP (PPaP) konfrontující kritické úvahy furlandského filmaře a básníka Piera Paola Pasoliniho pro deník Corriere della Sera a odpovědi korutanského spisovatele Petera Handkeho. Jeho eseje vzniklé o dvacet let později na cestách po Pasoliniho rodném kraji přímo navazovaly na filmařovy skeptické postřehy už svým názvem. Handkeho Epifanie světlušek je však víc než jen polemikou s Pasoliniho lamentací nad symbolickým „mizením světlušek“ (tuto metaforu používá

Pasolini pro nevratné změny země i společnosti), je také rozhovorem o básnictví, krajině a paměti. Inscenace spisovatelského dialogu byla součástí cyklu literárního „mitteleuropaprogramu“, který dlouhodobě pro festival připravují Luigi Reitani a Annalisa Cosentino z univerzity v Udine. Letos vedle PPaP představili maďarského básníka Endre Adyho (1877–1919), „minimalistický hlas soumraku“ básníka Virgilia Giottioho (1885–1957) píšícího v terstském dialektu a rovněž uvedli taneční a recitátorskou performanci nového italského překladu Máchova Máje **Maggio Boemo**. Představení mělo neobvyklou senzualní a fyzickou energii díky expresivnímu a z těla vycházejícímu přednesu Gilberta Scaramuzza a taneční improvizaci Mattii Mantellata, který českou kulturu zblízka poznal jako tanečník Národního divadla v Praze. Mantellatova improvizace založená na vizuálních obrazech básně a rytmizovaná v druhém zpěvu jen samotným slovem připomínala kořeny výrazového tance, který se inspirativně rozvinul v prostoru Mitteleuropy přes hranice měnících se státních celků v tanečních školách Émila Jacquesa-Dalcroza, Rudolfa Labana a sester Duncanových. České avantgardní tanečnice, jež z těchto škol vyšly, postavily na vztahu slova a výrazového tance své nejlepší choreografické kreace, ať to byla Nezvalova Abeceda Milči Mayerové, Zavadova Panychida Miry Holzbachové nebo poetické improvizace Jarmily Kroeschlové, jimiž začínala svou divadelní a choreografickou kariéru již v roce 1921. Po třetím zpěvu Máje připomněl Mattia Mantellato počátky „Ausdrucktanze“ ještě v „závojevém“ tanci odkazujícím na efektní erotický motýlí tanec obdivované Loie Fullerové z přelomu 19. a 20. století. Mužské tělo tančící tento extrémně ženský tanec smyslově a vizuálně symbolicky propojilo postavy Hynka, Viléma, Jarmily. Zvolání poutníka v posledním verši Máje přešlo do erotického obrazu realizovaného tanečnickovým tělem a hlasem herce extravagantního romantického zjevu.

Bylo-li představení expresivní, tělesné a smyslově syté, pak to bylo také zásluhou skvělého moderního překladu, který vyšel v dubnu tohoto roku v edici „středoevropské klasiky“ Anemoni benátského nakladatelství Marsilio. Překladatelka Alessandra Mura využila tradici italského jedenáctislabičného nerýmovaného verše, která je dodnes živá, přetavila české eufonie do eufonií italských „r“ tak, že „zvukosledy“ italské verze zarezonovaly skrytými významy básně, odkrývanými jeho vykladači ve 20. století. „Amore, morire, odore, profumo, corpo, tempo, sentire“ se vnitřně prostupovaly v nových eufonických řadách.

É tarda sera - il primo di maggio -
una sera di maggio - tempo d'amore.
Chiama all'amore un canto di tortora,
là dove i pini profumano il bosco.

Moderní, senzualní, až eroticky fyzický italský „mittelfestský“ Máj je znovu ohromující. Nikoliv Máj české krajiny, ale Máj s divokým obzorem Dolomit a vůní piniových přímořských hájů. Festival, který uvedl tuto pro Čecha výjimečnou inscenaci, možná dnes nemá tu popularitu a atraktivitu jako v době, kdy jej organizoval populární divadelník a hudebník Moni Ovadia, který pozval např. I Husu na provázku a divadlo

bratří Formanů. Stále je tu však, řečeno frází, co vidět a pro mne, Středoevropanku ze středu „Středozeří“ Mittelfest přináší zvláštní úlevu a hrdost, že cosi jako kultura „Mitteleuropý“ existuje, že má svou sílu, inspiraci, barevnost, eleganci a rozlet, nikoliv šedí, tíhu a samozernost periferie, jak se to občas jeví z města „uprostřed“, z Prahy. Až pojedete v druhé polovině července na jih na pláže bývalého Rakouska-Uherska, nezapomeňte se zastavit v Cividale. I příští rok se zde jistě objeví nějaká nová podoba českého, středoevropského.

www.ipsl.cz